شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى سۈرگۈندىكى ھوكۈمىتى
دۆۋلەت ئاساسى قانۇنى

كىرىش سۆز

بۇ ئاساسى قانۇن 1949-يىلى 10-ئاينىڭ 1-كۈنى تاجاۋۇزچى خىتاي كوممۇنىست ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن ئىشغال قىلىۋىلىنغان ۋەتىنىمىز تۇپراقلىرىدىن چەت'ەللەرگە چىقىپ كەتىشكە مەجبۇر بولغان شەرقىي تۈركىستانلىق مۇھاجىرلارنىڭ ئورتاق مىللىي ئىرادىسى بىلەن تۈزۈپ چىقىلغان بولۇپ، ئۇشبۇ ئاساسى قانۇن شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئەۋلادلىرىنىڭ مىللىي مۇستەقىللىق ۋە ھۆرىيەتنى قولغا كەلتۈرۈشىنى كاپالەتلەندۈرۈشىنى ۋە ھۆرىيەتكە ئەرىشكەندىن كەيىن دۆلىتىمىزنىڭ ئەمەل قىلىشقا تەگىشلىك سىياسى تۈزۈمى ۋە يولىنى كۆرسىتىپ بەرىشنى مەقسەت قىلىدۇ.

بىرىنچى بۆلۈم

دۆلەت ئىسمى، يەر كولىمى، خەلقى، دۆلەت تۈزۈمى، دۆلەت بايرىقى، دۆلەت گېرىبى، مىللى مارشى، مىللى ناخشىسى، مىللى ناخشا-مۇزىكىسى، مۇستەقىللىق بايرام تەنتەنىسى مۇزىكىسى، مىللىي قەسىمى، دۆلەت تىلى، دۆلەت دىنى، پايتەختى، مىللى ھەيت-بايراملىرى، جۇمھۇرىيەت بايرىمى (مۇستەقىللىق كۈنى)، شەئىدلەرنى ياد ئېتىش كۈنى، ماتەم كۈنى، ۋە سىياسى پارتىيەسى

1. ماددا: دۆۋلەت ئىسمى ۋە يەركولىمى: دولەت ئىسمى شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى بولۇپ، شەرق تۈركىستان تۇپرىغىنىڭ ئومۇمى يەر كولىمى: 1828418 (بىر مىلىيۇن سەكىزيۈز يىگىرمە سەككىزمىڭ تورتيۈز ئون سەككىز) كۋادىرات كىلومەتەردۇر.

2. ماددا: خەلقى ۋە دۆۋلەت تۈزۈمى

شەرقى تۈركىستانىنىڭ ھەلقى: ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىزلاردىن دىن ئىبارەت تۈرك قەبىلىلىرىدىن، ۋە تۈرك قەبىلىلىرى بىلەن ئۆزۈن زاماندىن بىرى بىرگە ياشاھش جەريانىدا ئۇلارنىڭ مەدىنىيەت ۋە تىللەرىنى قوبۇل قىلىش بىلەن تۈركلىشىپ كەتكەن موڭغۇللار، ۋە فارىسچە سوزلىشىدىغان تاجىكلاردىن تەشكىل تاپىدۇ. شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ ھازىرقى (2004- يىلىدىكى تەخمىن قىلىنغان) ئاھالىسى 35 مىليۇندۇر. يۇرت ئىچى ۋە تىشىدا قەبىلىۋازلىق قىلىپ يۇقاردا ئىزخار قىلىنغن بىر پۈتۈن تۈركقەبىلىلىرىئارىسىدا ئىختىلاپ چىقىرىش ئارقىلىق دۈشمەنىنىڭ ياكى خىتتايلارنىڭ شەرقى تۈركىستان خەلقىنى بولۇپ ئىدارە قىلىشىغا بىلىپ ياكى بىلمەي ھەسسە قوشاش قەتئى مەنئى قىلىنىدۇ. شەرقى تۈركىستان تۈركنىڭ يۇرتى بولۇپ شەرقىي تۈركىستان دۆلىتىنىڭ زىمىن پۈتۈنلۈگى ۋە مىللىتىنىڭ بىرلىگى ھىچ بىر زامان پارچىلانمايدۇ. دولەت تۈزۈمى: دەموكراتىيە ۋە كىشىلىك ھوقۇقىقا ھۆرمەت قىلىدىغان، ئىجتىمائىي، دەموكراتىك بىر پۈتۈن ھوقۇق دۆلىتىدۇر.

3. ماددا: دۆۋلەت بايرىغى: ئاي-يۇلتۇزلۇق كۆك بايراقدۇر

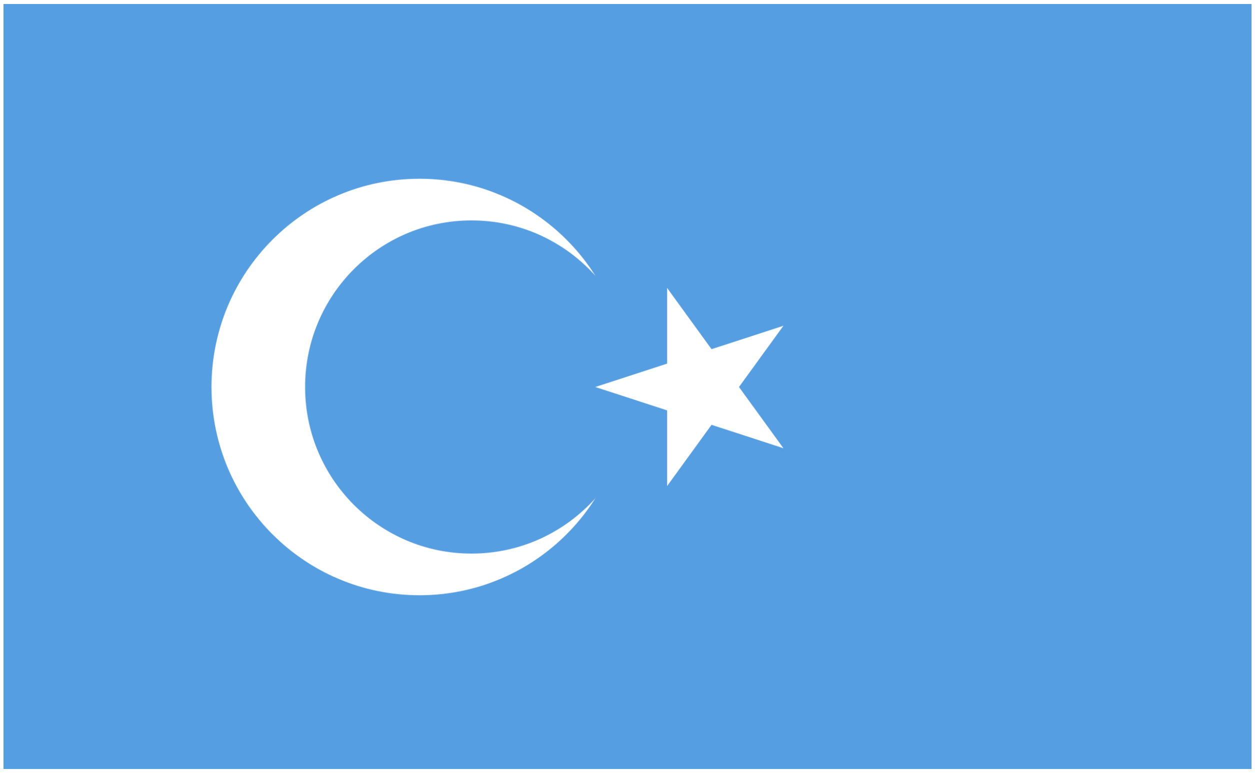

شەرقى تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى دۆۋلەت بايرىقى

4. ماددا: دۆلەت گىربى: ھىلال ئاينىڭ ئوڭ تەرىپىدە توققۇز ۋە سول تەرىپىدە توققۇز دانە نوقتا بولۇپ، بۇ نوقتىلارنىڭ، ھىلال ئاينىڭ ئەڭ تۆۋەن قىسمىدىكى ئۇچلىرى بۇغۇچ بىلەن باغلانغان، ھىلال ئاينىڭ ئوتتۇرىسىدا ھۆسنىخەت بىلەن يېزىلغان "بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم"، ھىلال ئاينىڭ ئىككى ئۇچىنىڭ ئۇچرىشىدىغان يەرىدە ئۈچ دانە يۇلتۇزدىن تەشكىل تاپقان بىر شەكىلدىن ئىبارەتدۇر.
ئون سەككىز دانە نوقتا، شەرقىي تۈركىستاندا ياشىغان ئون سەككىز تۈرك قەۋمىنىڭ سىمۋولىدۇر.
ئۈچ يۇلتۇز بولسا تارىختا شەرقىي تۈركىستاندا قۇرۇلغان كۆك تۈرك، ئۇيغۇر ۋە قاراخانىلار دۆلەتلىرىنىڭ سىمۋولىدۇر.

شەرقى تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى دۆلەت گېربى

5. ماددا: مىللىي مارشى، مىللى ناخشىسى، مىللى ناخشا-مۇزىكىسى، مۇستەقىللىق بايرام تەنتەنىسى مۇزىكىسى، ۋە مىللىي قەسىمى

دۆلەتنىڭ ئىستىقلال يەنى مىللى مارشى: 1933-يىلى 20 ئىنچى ئەسىرنىڭ 30 ئىنچى يىللىرىدا شەرقى تۈركىستاندا ئەۋجىگە ئالغان خەلقنى جاھلەتتىن قۇتۇلدۇرۇپ ھورىيەتكە ئىرىشتۈرۈشنى مەھسەت قىلغان ئاتالمىش ئاقارتىش كۈرىشىدە باشلامچىلىق رول ئويناپ خەلقنىڭ بۈيۈك ھۆرمىتىگەس سازاۋەر بولغانلىغى ئۈچۈن1937-يىلى 36 يىشىدا ختىتايلار تەرىپىدىن تۇتقۇن قىلىنىپ ئەتىپ ئۆلتۈرۈلگەن مىللى قەھرىمان ۋە شەئىد مەمتىلى ئەپەندى تەۋپىق تەرىپىدىن يىزىلغان، "قۇرتۇلۇش يولىدا سۇدەك ئاقتى بىزنىڭ قانىمىز" ناملىق شىئىرىدۇر. دۆلەتنىڭ مىللىي ناخشىسى: يەنە شۇ مەمتىلى ئەپەندى تەۋپىق تەرىپىدىن يەزىلغان "تارىختىن ئەۋۋەل بىز ئىدۇق، تارىختىن سوڭرە يەنە بىز" دىگەن شىئىرىدۇر. مىللى ناخشا-مىزىكىسى: ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامى ۋە باشقا يەرلىك خەلق مۇزىكىللىرىدۇر. مۇستەقىللىق بايرام تەنتەنىسى مۇزىكىسى: "شادىيانە" دۇر. مىللىي

قەسمى: پۈتۈن ھاياتىنى شەرقى تۈركىستانىنىڭ ئىستىقلالى ئۈچۈن بەغىشلىغان ھالدا يەرىم ئەسىر خىتتاينىڭ قاراڭغۇ زىندانلىرىدا يەتقان، خەلقىنىڭ قەلبىدە "خىتتايغا قارشى ئەلىپبىرلىدىغان مىللى مۇجادىلىنىڭ سىمۋولى" دەپ ئورۇن ئالغان تەۋرەنمەس ۋەتەن ۋە مىللەت پەرۋەر ئۇلۇغ زاد ئابدۇل ئەزىز مەخسۇمنىڭ "ئايرىلمىسۇن" ناملىق شەʼرىدۇر.

6. ماددا: دۆۋلەت تىلى، دىنى، پايتەختى، مىللى ھەيت-بايراملىرى، جۇمھۇرىيەت بايرىمى (مۇستەقىللىق كۈنى)، شەئىدلەرنى ياد ئىتىش كۈنى، ماتەم كۈنى، ۋە سىياسى پارتىيەسى

شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ دۆۋلەت تىلى: ئۇيغۇر تۈركچىسىدۇر. قازاق تۈركچىسى بىلەن قىرغىز تۈركچىسى مىللىي تىل قاتارىدا قوللىنىلىدۇ. دىنى: ئىسلامدۇر. دۆلەت باشقا دىنلارنىمۇ ھۆرمەت قىلىدۇ، قوغدايدۇ، ۋە ھەرخىل دىنىي ھوقۇقلارغا كاپالەتلىك قىلىدۇ. دۆلەتنىڭ پايتەختى: ئۈرۈمچىدۇر. مىللى ھەيت-بايراملىرى: نورۇز بايرىمى، رۇزا (رامىزان) ھەيتى ۋە قۇربان ھەيتىدۇر. جۇمغۇرىيەت بايرىمى — مىللى مۇستەقىللىق كۈنى: 11-ئاينىڭ 12-كۈنىدۇر: بۇ كۈن 1933 ئىنجى يىلى قەشقەردە ۋە شۇنداقلا 1944 ئىنجى يىلى غۇلجىدا قۇرۇلغان شەرقى تۈركىستان جۇمھۇرىيەتلىرىنىڭ قۇرۇلغان كۈنى بولۇپ، ھەر يىلنىڭ 11 ئىنجى ئاينىڭ 12 ئىنجى كۈنىدۇر.قايغۇ-ماتەم كۈنى: 1949-يىلى 10-ئاينىڭ 1-كۈنىدۇر. بۇ كۈن مەزكۇر ئاتالمىش"ئايرىپىلان ۋەقەسىدىن" كىينلا شەرقى تۈركىستاننى ئىشغال قىلغانكامۇنىست خىتتايلارنىڭ "كاممۇنىست خىتتاي خەلق جۇمھۇرىيىتىنى قۇرۇپ ئۇنى دۇنياغا جاكالىغانلىغىنى تەنتەنە قىلىدىغان دوۋلەتلىك بايرام كۈنى بولۇپ، بۇ كۈن شەرقى تۈركىستان خەلقى ئۈچۈن بىر ئەڭ زور تارىخىي يوقۇتۇش كۈنى بولۇپ يىساپلىنىدىغان قايغۇلۇق كۈن بولۇپ تاكى ۋەتەن مۇستەقىللىقىغە ئىرىشكەڭە قەدەر بۇ كۈن شەرقى تۈركىستان خەلقى ئۈچۈن بىر ماتەم كۈنىدىن ئىبارەتتۇر. پارتىيىسى: شەرقى تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى پارتىيىسىنىڭ ئىسمى: "شەرقى تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى مىللىي پارتىيىسى" بولۇپ، سۈرگۈندىكى شەرقى تۈركىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ ھوكۇمەت پارتىيەسىنىڭ ئىسمى: "شەرقى تۈركىستان مىللىي ئازاتلىق پارتىيەسىدۇر" ۋە ئىشبۇ ئاساسى قانۇننى ئىتراپ قىلغان ۋە ئۇنى مۇئافىزە قىلغان ھەرقانداق شەرقى تۈركىستان ۋەتەنداشى بۇ پارتىيەنىڭ ئەزاسىدۇر.

7. ماددا: ئاساسى قانۇننىڭ يۇقۇرىدا يىزىلغان بىرىنچى، ئىككىنچى، ئۈچىنچى، تۆرتىنچى، بەشىنچى ۋە ئالتىنچى ماددىللىرى ھەرقانداق شارائىتتا ئۆزگەرتىلمەيدۇ ۋە ئۆزگەرتىشكە تەشەببۇس قىلىنمايدۇ.

ئىككىنچى بۆلۈم

شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ سۈرگۈندىكى ھۆكۈمىتى

8. ماددا: 2004-يىلى 9-ئاينىڭ 14-كۈنى ئامېرىكا قوشما شتاتلىرىنىڭ پايتەختى ۋاشىنگتوندا قۇرۇلغان سۈرگۈندىكى شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتى، ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان تاجاۋۇزچى خىتاي كوممۇنىست ھاكىمىيىتىنىڭ ئىشغالىدىن تامامەن قۇتۇلۇپ مىللىي مۇستەقىللىقىغا ئېرىشكەنگە قەدەر يۇرت ئىچى ۋە سىرتىدىكى پۈتۈن شەرقىي تۈركىستان خەلقىغە رەھبەرلىك قىلىش سالاھىتىگە ئىگە بولغان بىردىن بىر ئەڭ ئالىي ئورگان بولۇپ، مەزكۇر ھوكۇمەتنىڭ تۇرۇشلۇق ئورنى ئامېرىكا قوشمىشتاتلىرىنىڭ باشكەندى ۋاشىنگتوندۇر.

9. ماددا: شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى سۈرگۈندىكى ھۆكۈمىتىنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى- شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ھۆررىيەت ۋە مۇستەقىللىقتىن ئىبارەت مىللىي ئازادلىق غايىسىگە يېتىش يولىدا ئەلپىيارماقتا بولغان مىللىي مۇجادىلىرىگە تايانغان ئاساستا بارلىق ھەققانىيەت ۋە دېموكراتىيىنى تەشەببۇس قىلغۇچى دۆۋلەتلەرنىڭ، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى باشچىلىقىدىكى بارلىق ئىنسانپەرۋەر خەلقارالىق تەشكىلاتلىرىنىڭ، ۋە دۇنيادىكى بارلىق ئىنسان ھەقلىرى تەشكىلاتلىرىنىڭ، جۇملىدىن پۈتۈن دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭ شەرقىي تۈركىستانىنىڭ مۇستەقىللىق مۇجادىلىسىگە بولغان دەستەك ۋە ياردەملىرىنى قولغا كەلتۈرۈش ئارقىلىق شەرقىي تۈركىستان خەلقىنى تاجاۋۇزچى كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتى يۈرگۈزىۋاتقان دۆلەت تېررورىزمىغا قارشى كۆرەشكە تەشكىللەپ، ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستىنىنىڭ مۇستەقىللىقىنى قولغا كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت

10. ماددا: شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى سۈرگۈندىكى ھۆكۈمىتىنىڭ مىنىستىرلىرى باش مىنىستىرنىڭ رەھبەرلىكىدە مىنىستىرلار كابىنىتى ياكى باقانلىق بولۇپ تەشكىللىنىدۇ. ئۆزلىرى ياشاۋاتقان دولەتنىڭ گەرەجدانلىقىغا ئۆتكەن ۋە مەزكۇر سۈرگۈندە ھوكۇمەتتە ھەرقانداق دەرىجىدە ۋەزىپە ئالغان ھەرقانداق ھوكۇمەت ئەزاسى دۈشمەن، خىتتاي بىلەن ھەرقانداق شارايىت ئاستىدا قەتئىي مۇرەسسەلەشمەسلىك يەنى ۋەتەننىڭ مۇستەقىللىق داۋاسىدىن ۋاز كەچمەسلىك ياكى تەسلىم بولماسلىق شەرتى ئاستىدا زۆرۈر تەپىلغاندا ياكى داۋاغا پايدىلىق دەپ قارالغان ھەرقانداق شارايىت ئاستىدا ھەرخىل يوللار بىلەن ۋەتەنگە بېرىپ-كېلىش ھوقۇقىغا ئىگە بولۇپ، ۋەتەنگە بارغانلىق ھەرگىزمۇ خىتتايغا بارغانلىق بولمايدۇ. ۋەتەنگە بارغانلىقنى “خىتتايغا بارغانلىق” دەپ تونۇش ۋەتىنىمىز ”شەرقىي تۈركىستاننى” خىتتاينىڭ” دەپ ئېتىراپ قىلىپ دۈشمەنگە ئۆز ئاغزىمىز بىلەن ئىنكار قىلىپ بولمايدىغان تىلخەتتى بەرگەنلىك بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. نىشانسىزلارچە بىر قاڭقىپ چېكەتكەنپىتى ۋەتەنگە قايتماسلىق، ۋە ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆزلىرى ئىقامەت قىلغۇچى ياكى پانالىق ئەلىپ تۇرغۇچى چەت مەملىكەتلەرنىڭ ھەرخىل ئىتىقات، مەدەنىيەت، ئۆرف-ادەت، ۋە تىللىرىنى

تامامەن قوبۇل قىلغان ئاساستا ئۆزلىرىنىڭ ھەقىقى كىملىكىنى ئۇنتۇش، ياكى ئۇنىڭدىن ۋاز كىچىش ھەركۈزمۇ ۋەتەن-پەرۋەرلىك ياكى ئىنسانىيەتچىلىكتىن دىرەك بەرمەيدۇ. ئىمكانىيەتنىڭ بەرىچە ۋەتەننىڭ ئىچىدە تۇرۇپ دۈشمەنگە قارشى مۇجادىلە قىلىش، پەقەت بولالمىغاندا ئاللاھ يولىدا ۋەتەننىڭ ھورىيەت ۋە ئىستىقلالى ئۈچۈن ھىجرەت قىلىش ۋە بۇ يولدا پۈتۈن بارلىغىنى ئاتاش تەڭرىنىڭ پەرماندۇر. بىر ئامال قىلىپ ھەرخىل ھاۋايى-ھەۋەسلەرنى كوزلىگەن ھالدا يۇرتتىن چىقىۋىلىپ ئۆزنەپسى ئۈچۈنلا ياشاپ ۋەتەن داۋاسى بىلەن ھىچ ئىلگىلەنمەسلىك، ھەتتا ۋەتەن داۋاسى قىلغۇچىلارغا ھەرخىل شەكىلدە زىيانكەشلىك قىلىپ يولىنى توسۇش ئەڭ چوڭ جىنايەت بولۇپ، بۇنداق بۇزغۇنچى خائىن - مۇناپىقلار ئاساسى قانۇنىمىزنىڭ خائىن ۋە مۇناپىقلارنى بىر تەرەپ قىلىش نىزامنامىسىغا ئاساسەن جازاغا تارتىلىدۇ.

11. ماددا: ھۆكۈمەتنىڭ مىنىستىرلار كابەنىتى يىلدا بىر ياكى ئىككى قەتىم يىغىلىش ئۆتكۈزۈپ، ھۆكۈمەت پروگراممىلىرىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىدىن باش مىنىستىر ۋە كابەنىتكە دوكلات سۇنىدۇ ۋە ھۆكۈمەت پروگراممىلىرىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈشنىڭ چارە-تەدبىرلىرىنى مۇزاكىرە قىلىپ بەكىتىدۇ.

ئۈچىنچى بۆلۈم

پارلامەنت سايلىمى ۋە ۋەتەنداشلىق

12. ماددا: پارلامەنت ئۆزىگە بىر رەئىس، بىر ياكى ئىككى مۇئاۋىن رەئىس، بىر باش كاتىپ، ۋە ئىككى كاتىپ ياردەمچىسىنى پارلامەنت ئەزالىرى ئىچىدىن 4 يىللىق مۇددەت ئۈچۈن ئۈچتە ئىككى ئاۋاز بىلەن سايلاپ چىقىدۇ. پارلامەنت ئەزالىرىنىڭ تەكلىۋى بىلەن قانۇنلاشقان ۋە ھەرقايسى رايونلاردىن دىموكراتىك ئۇسۇلدا سايلانغان ۋەكىللەردىن تەشكىللەنگەن پارلامەنت ئالاھىدە ئەھۋاللاردىن تاشقىرى ھەر تۆرت يىلنىڭ دەسلاپقى11-ئاينىڭ 10-كۈنى ئىچىلىپ ئاخىرقى 4-يىلنىڭ 11-ئاينىڭ 12-كۈنى ئاخىرلىشىدۇ. پارلامەنت ئاساسى قانۇننىڭ تۈۋەندىكى 13-، 14-، 15-، 16-،17-، 18-، ۋە 19-ماددىلىرىغا ئاساسەن يۇرت ئىچىدە ۋە يۇرت تىشىدا دىموكراتىك ئۇسۇللار بىلەن پارلامەنت ئەزالىرىنى سايلاپ چىقىپ پارلامەنتنى ۋۇجۇتقا كەلتۈرىدۇ. 11-اينىڭ 12- كۈنى سايلان’غان پارلامەنت ئەزالىرى قەسەم بىلەن ۋەزىپە تاپشۇرۇپ ئالىدۇ. يەڭى پارلامەنتنىڭ ۋۇجۇتقا كەلىشى، ھوقۇقلىرى ۋە ئەزا سانى دەسلاپتا قۇرۇلغان پارلامەنتنىڭ بەلگىلىمىلىرىنى ئاساس قىلىدۇ.

13. ماددا: شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئىچىدە ۋەتەننىڭ ئىشغال قىلىنىشىغا چەتىشلىق بولغان، دۈشمەنگەياكى يۇرتنى ئىشغال قىلغۇچىلارغا ياردەم بەرگەن، ئۇلارغا قولايلىق يارىتىپ بەرگەنلىگى سەزىلگەن ھەرقانداق كىشى پارلامەنت ئەزالىقىغا سايلىنالمايدۇ.

14. ماددا: ۋەتەن خىتتاي ئىشغالىدىن قۇرتۇلغانغا قەدەر سۈرگۈندىكى ھۆكۈمەتنىڭ پارلامەنت ئەزالىرىنىڭ سايلىنىشىدا ئوخشاشلا يۇقارقى 13-ماددا ئاساس قىلىنىشىدىن باشقا يانا سۈرگۈندىكى ھوكۇمەتنىڭ پارلامەت ئەزالىقىغا سايلانماقچى بولغان كىشىنىڭ خىتتاي ھوكۇمىتى بىلەن ھىچقانداق سىياسى ياكى ئىقتىسادى ياكى دوسلۇق مۇناسىۋىتىنىڭ بولماسلىقى شەرت قىلىنىدۇ. ئەگەر پارلامەنت ئەزاسى بولۇپ سايلانغان كىشىلەر ئىچىدە خىتتاي ھوكۇمىتى بىلەن سىياسى ياكى ئىقتىسادى ياكى دوستلۇق مۇناسىۋىتى بولۇپ كەلگەنلەر ياكى پارلامەنت ئەزالىقىغا سايلانغاندىن كىيىن خىتتاي ھوكۇمىتى بىلەن يۇقارقىدەك مۇناسىۋەتلەرنى قۇرغانلىقى بايقالغان ھەرقانداق پارلامەنت ئەزاسى ئۆزىنىڭ خىتتاي ھوكۇمىتى بىلەن ھىچقانداق يۇقارقىدەك مۇناسىۋىتىنىڭ يوق ئىكەنلىكىنى ھەقىقى دەلىللەر بىلەن ئىسپاتلاپ بىرەلمىگەن تەقدىردە ئۆزىنىڭ پارلامەنت ئەزالىقىدىن، شۇنداقلا ھوكۇمەتتىكى بارلىق ۋەزىپىللىرىدىن ئىلىپتاشلىنىپ ھوكۇمەتتىن چىقىرىلىدۇ. ھوكۇمەتنىڭ ھەممە ئەزالىرى پارلامەنت ئەزاسى بولۇپ، بۇ قانۇن ھوكۇمەتنىڭ بارلىق مىنىستىر ۋە رەيىسلىرى ئۈچۈن ھەم كىچەرلىكدۇر.

15. ماددا: گەرچە خىتتاي ھوكۇمىتى بىلەن ھىچقانداق يۇقاردا ئاساسى قانۇننىڭ 14- ماددىسىدا ئەيتىلغاندەك بىرەر مۇناسىۋەتتە بولمىغان تەقدىردە ھەم، لىكىن ئەگەر خىتتاي ھوكۇمىتى بىلەن يۇقارقىدەك مۇناسىۋەتلەردە بولغانلىقى ئاشكارىلانغان ياكى بۇ سەۋەپتىن ھوكۇمەتتىن چىقىرىلغان ھوكۇمەت ئەزالىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىرىنى ئۈزمىگەن ھەتتا ئۇلارنىڭ ھوكۇمەتتىن چىقىرىلىشىغا ھىچقانداق ئاساسسىز نارازىلىق قىلغۇچى ھوكۇمەت ئەرباپلىرى ھەم ئۆزلىرىنىڭ ھوكۇمەتتىكى ئورنىنىڭ ياكى مەنسىپىنىڭ نىمە بولۇشىدىن قەتئى نەزەر ئۇلار ھەم ئۆزلىرىنىڭ ھوكۇمەتتىكى بارلىق ۋەزىپىللىرىدىن قالدۇرۇلۇپ ھوكۇمەتتىن تامامەن چىقىرىلىدۇ.

16. ماددا: دۆلەتنىڭ ئىشغال قىلىنىشى بىلەن مۇناسىۋىتى بولمىغان، دۈشمەنلەرگە ياكى تاجاۋۇزچىلارغا ياردەملەشمىگەن، ئۇلارنى قوغداپ قالمىغان، شەرقىي تۈركىستاندا تۇغۇلغان، يەتتە ئەۋلادىغىچە شەرقىي تۈركىستاندا ياشىغان ھەرقانداق كىشى شەرقىي تۈركىستانلىق ھەساپلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە شەرقىي تۈركىستاننىڭ سىرتىدا ئۆزىنى شەرقىي تۈركىستانلىق دەپ ھەساپلىغان، شەرقىي تۈركىستاننى ئانا ۋەتىنىم دەپ قوبۇل قىلغان ھەرقانداق مۇھاجىر شەرقىي تۈركىستاننىڭ تەبئى ۋەتەندىشى بولۇپ سايلاش ۋە سايلىنىش ھوقۇقىغا ئىگەدۇر.

17. ماددا: ئۆزىنى شەرقى تۈركىستانلىق دەپ تونۇغان 18 ياشىنىڭ ئۈستىدىكى ھەرقانداق ئەر ياكى ئايال شەرقى تۈركىستان ۋەتەنداشى يۇرت ئىچىدە ۋە سىرتىدا سايلاش ھوقۇقىغا ئىگەدۇر. سايلامدا ئاۋاز ياكى ئوي بەرگۈچى ۋە سايلانغۇچى ۋەتەنداش شەرقى تۈركىستان ئاساسى قانۇنىنى تولۇق ئىتراپ قىلىشى شەرت قىلىنىدۇ.

تۆرتىنچى بۆلۈم

پارلامەنت ئەزالىرى — مىللەت ۋەكىللىرى

18. ماددا: ئەسكەر ۋە ساقچىلار ۋەزىپە ئۆتەۋاتقان مۇددەت ئىچىدە مىللەت ۋەكىلى بولۇپ سايلىنالمايدۇ. ئەمما، سايلام مەزگىلىدىن ئاز دېگەندە ئۈچ ئاي بۇرۇن ئىستىپا بەرىش شەرتى بىلەن سايلاش ۋە سايلىنىش ھوقۇقىغا ئىگە بولالايدۇ.

19. ماددا: پارلامەنت ئۈچۈن پارلامەنت ئەزالىرى ياشاۋاتقان دۆلەتلەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ نوپۇس سانىغا ۋە ئۇلارنىڭ ئەمىلى ئەھۋالىغا ئاساسەن، دەسلاپقى قۇرۇلغان پارلامەنتنىڭ قانۇنلاشقان بەلگىلىمىلىرى بويىچە سايلىنىدۇ. ئەمما، سۈرگۈندىكى پارلامەنت ئەزالىرنىڭ سانى 60 كىشىدىن ئاز بولماسلىقى شەرت قىلىنىدۇ.

20. ماددا: پارلامەنت خادىملىرى پارلامەنت رەئىسى تەرىپىدىن تەيىنلىنىدۇ.

21. ماددا: پارلامەنت ئەزالىرى ئىچىدە ۋاپات بولغان ياكى ھەرقانداق سەۋەپ تۈپەيلىدىن ۋەزىپىسىدىن ئايرىلغانلارنىڭ ئورنىغا پارلامەنتنىڭ قارارى بويىچە بەلگىلەنگەن مۇددەت ئىچىدە شۇ ۋەكىل تەۋەلىكىدىكى رايون تەرىپىدىن پارلامەنت ئەزالىرى تولۇقلاپ سايلىنىدۇ.

بەشىنچى بۆلۈم: قانۇنلار ۋە قارارلار

22. ماددا: بارلىق قانۇنلار پارلامەنت تەرىپىدىن تۈزۈپ چىقىلىدۇ. بۇ قانۇنلار ئۈچتە ئىككى ئاۋاز بىلەن ماقۇللىنىدۇ. ماقۇللان'غان قانۇنلارنى ھۆكۈمەت ئىجرا قىلىدۇ.

23. ماددا: بارلىق قارارلار ھۆكۈمەت تەرىپىدىن چىقىرىلىدۇ. باش مىنىستىر بىر ياكى ئىككى مىنىستىرنى ھۆكۈمەت باياناتچىسى ياكى ھوكۈمەت سوزچىسى قىلىپ تەيىنلەيدۇ.

ئالتىنچى بۆلۈم: پارلامەنت ۋە دۆۋلەت ئارمىيىسى

24. ماددا: يۇرت ئىچىدە، ۋەتەن ئازات بولغاندىن كىيىن دۆلەت رەئىسى دۆلەت ئارمىيىسىنىڭ باش قوماندانىدۇر. ئامما، يۇرت تىشىدا تاكى ۋەتەن مۇستەقىللىقىغا ئىرىشكەنگە قەدەر شەرقى

تۈركىستانغا ۋاكالىتەن ئىش بىجۈرگۈچى ئەڭ ئالى ئورگانى بولغان سۈرگۈندىكى شەرقى تۈركىستان ھوكۈمىتىنىڭ باش جۇمھۇر رەئىسى سۈرگۈندىكى ھوكۈمەت ئىچىدىكى ئەڭ يۇقۇرى دەرىجىلىك ھوقۇقۇقا ئىگە بولغان ھوكۈمەت ئەربابى بولۇپ، جۇمھۇر رەئىسى سۈرگۈندىكى ھوكۈمەت تەرىپىدىن خىتتايغا قارشى يۈرت ئىشىدا تەشكىللىنگەن ئارمىيەنىڭ باشقۇماندانىدۇر.

25. ماددا: ۋەتەن ئازات بولغاندىن كىيىن، تەنچلىق مەزگىللىرىدە دۆلەت رەئىسى تەرىپىدىن كۆرسىتىلگەن ئەڭ تەجرىبىلىك، ئابرويلۇق، دۆلەت ئارمىيىسى ئىچىدە ھۆرمەتكە سازاۋەر ۋە ئىشەنچلىك بىر يۇقۇرى دەرىجىلىك ئوفىتسەر دۆلەت ئارمىيىسىگە دۆلەت رەيىسىگە ۋاكالىتەن قوماندانلىق قىلىدۇ ۋە باش قوماندان قىلىپ تەيىنلىنىدۇ. ئاما، ۋەتەن ئازات بولغانغا قەدەر ھوكۈمەتنىڭ رەئىسى ھوكۈمەتنىڭ مۇداپىيە مىنىستىرىنى دولەتنىڭ ئارمىيىسىگە قۇماندانلىق قىلىشقا تەيىنلەيدۇ.

26. ماددا: پارلامەنت ئەسكىرى ياكى ھەربى سەپەرۋەرلىك، ئۇرۇش ئەلان قىلىش، دۆۋلەت مەنپەئتىنى قوغداش شەرتى ئاستىدا چەت ئەللەر بىلەن بولىدىغان شەرتنامىلارنى تۈزەش ھوقۇقىنى ئۈچتە ئىككى ئاۋاز بىلەن ھۆكۈمەتنىڭ رەئىسىگە سۇنۇدۇ.

يەتتىنچى بۆلۈم
دۆۋلەت رەئىيسىنىڭ سايلىنىشى ۋە ھوقۇقلىرى

27. ماددا: شەرقى تۈركىستان مۇستەقىللىق داۋاسىغا ئۈزىنى ئاتىغان، 40 ياشقا تولغان، ۋە پارلامەت ئەزاسى بولۇپ سايلانغان، تۈرك نەسلىدىدىكى ھەرقانداق شەرقى تۈركىستانلىق دۆلەت رە'ىسى بولۇپ سايلىنالايدۇ، ۋە سايلانغان دۆلەت رەئىسى قەسەم بىلەن ئۆز ۋەزىپىسىنى تاپشۇرۇپ ئالىدۇ.

28. ماددا: دۆلەت رەئىسى دۆلەتنىڭ سىمۋولىدۇر. دۆلەت رە'ىسىنىڭ سۈرگۈندىكى ھوكۈمەت ئىچىدىكى باش مىنىستىر تەرىپىدىن قۇرۇلغان ھۆكۈمەت كابىنەتىنىنىڭ باش مەسلىھەتچىسى بولۇپ، باش مىنىستىر تەرىپىدىن مىنىستىرلىككە تەيىنلەنگەن نامزاتلارنى يەڭگۈشلەشكە ياكى ئەمەلدىن قالدۇرۇش ھەققىدە; باش مىنىستىرنىڭ پارلامەنت تەستىقلىغان قانۇن، شەرتنامىلار، قارارنامىلارنى تەستىقلىشى ياكى تەستىقلىماسلىغى ھەققىدە; چەتئەللەرگە ئەلچىلەرنى تەيىنلەش ۋە چەتئەل ئەلچىلىرىنى قوبۇل قىلىش ھەققىدە; ئەدلىيە مىنىستىرىنىڭ تەكلىۋى بىلەن ئەغىر گۇناھكارلارنى كەچۈرۈم قىلىش، ياكى جازاسىنى يەڭگىلىتىش ھەققىدە باش مىنىستىرگە ئۆزىنىڭ قىممەتلىك تاۋسىيە ۋە پىكىرلىرىنى بىرىدۇ. دۆۋلەت رەئىسىنىڭ كىسەللىك، ساياھەت ياكى باشقا سەۋەپلەر بىلەن ۋەزىپىسىنى ئادا قىلالمىغان ۋاقىتلاردا، پارلامەنت ئەزاسى بولغان مۇئاۋىن دۆلەت رەئىسى دۆلەت

رەئىسنىڭ سالامەتلىكى ئەسلىگە كەلگەنگە قەدەر ياكى ساياھەتتىن قايتقانغا قەدەر دۆلەت رەئىسىنىڭ بارلىق ھوقۇقلىرىنى ئۆز ئۈستىگە ئەلىپ ئۇنى بىجىرىدۇ. دۆلەت رەئىسى ۋاپات بولغان تەقدىردە، پارلامەنت تەرىپىدىن يەڭى دۆلەت رەئىسى سايلانغانغا قەدەر دۆلەت رەئىسىنىڭ ۋەزىپىسىنى ئۆتەيدۇ.

سەككىزىنچى بۆلۈم
باش مىنىستىر ياكى باشباقاننىڭ سايلىنىشى ۋە ھوقۇقلىرى

29. ماددا: شەرقىي تۈركىستان مۇستەقىللىق داۋاسىغا ئۆزىنى ئاتىغان، 40 ياشىنىڭ ئۈستىدە بولغان، پارلامەنتئەزاسى بولۇپ سايلانغان، تۈرك نەسلىدىن بولغان ھەر قانداق كىشى باش مىنىستىرلىققا سايلىنىش ھوقۇقىغا ئىگە. سايلانغان دۆلەت باش مىنىستىر قەسەم بىلەن ئۆز ۋەزىپىسىنى تاپشۇرۇپ ئالىدۇ. باش مىنىستىر رەئىسىنىڭ مەلىھەتى ۋە تاۋسىيەلىرىنى ئالغان ئاساستا مىنىستىرلار كابىنەتىنى تەشكىللەپ دۆلەت پارلامەنتىغا سۇنۇدۇ. پارلامەنت مىنىستىرلار كابىنەتىنى ئۈچتە ئىككى ئاۋاز بىلەن تەستىقلايدۇ. بۇ جەرياندا ئەسلىدىكى كابىنەت ئۆز خىزمىتىنى داۋاملاشتۇرىدۇ.

30. ماددا: باش مىنىستىر پارلامەنتقا ۋەتەننىڭ ئومۇمى ئەھۋالى، ھۆكۈمەتنىڭ سىياستى ھەققىدە ئاز دىگەندە يىلدا بىر قەتىم مەلۇمات بىرىدۇ ۋە ئۆزى توغرا تاپقان تەقدىردە پارلامەنتنىڭ سايلىمى ئەلىپ بەرىلىپ بىر دەۋر ئاخىرلاشقاندىن كيىن، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنى يەڭى ۋەكىللەر سايلاش ئۈچۈن، سايلام ۋاقتىنى بەكتىشكە، ئۇرۇش ۋە تەنچلىق زامانلاردا رەئىسى جۇمغۇرغا ماسلاشقان ھالدا دۆلەت ئارمىيىسىنى سەپەرۋەر قىلىشقا، كابىنەت ئەزالىرىنىڭ پائالىيەتلىرىنى نازارەت قىلىشقا، مىنىستىرلار كابىنتىنىڭ قارارلىرىغا زىت ھەرىكەت قىلغان مىنىستىرلارنى رەئىسنىڭ مەسلىھەتى بىلەن كابىنەتتىن چىقىرىشقا، ۋە كەبىنەتكە يەڭى مىنىستەر تەيىن قىلىشقا، قانۇنلارنىڭ ئادىل ئىجرا قىلىنىشىغا ۋە ۋەتەننىڭ پەۋقۇلاددە ئەھۋال ئاستىدا قالغان مەزگىللىرىدە دۆۋلەت رەئىسىنىڭ يىتەكچىلىگىدە ئاساستا قانۇن كۈچىگە باراۋەر قارارلارنى چىقىرىشقا، ۋە پارلامەنت قارارى ۋە جۇمھۇر رەئىسنىڭ تەستىقى بىلەن ھەربى ھالەت ئېلان قىلىشقا ھوقۇقلۇقتۇر.

توققۇزىنچى بۆلۈم: پارلامەنتنىڭ ھوقۇقلىرى

ماددا: مەزكۇر پارلامەنت ھەممە قانۇن ۋە نىزاملارنى چىقىرىشقا، باج قانۇننى چىقىرىشقا،-31 قەرزلەرنى تۆلەشكە ۋە ئومۇمنىڭ مەنپەٸەتىنى قوغداشقا، ئومۇمى باج بىلەن ئىمپورت-ەكسپورت توۋارلىرىدىن ئەلىنىدىغان باج قانۇننى چىقىرىشقا، باجنىڭ شەرقىي تۈركىستاننىڭ چەگرىسى

ئىچىدە باراۋەر ۋە بىر خىل ئۆلچەملىك بولۇشىغا مۇناسىۋەتلىك قانۇنلارنى چىقىرىشقا ھوقۇقلۇقتۇر,
پارلامەنت يەنە تۆۋەندىكى ساھەلەرگە مۇناسىۋەتلىك قانۇنلارنى چىقىرىدۇ:

32-ماددا: شەرقىي تۈركىستاننىڭ چەت'ەلدىن قەرز ئەلىشىغا، سودا-سەتىق ئىشلىرى بىلەن تاشقى سودىنى كونترول قىلىشىغا;

33-ماددا: ۋەتەنداشلىققا قوبۇل قىلىش، ۋەتەنداشلىقتىن چىقىرىش، ھەمدە كىرىزىسكە سەۋەپچى بولىدىغان بانكا پۇل پاخاللىغىنىڭ ئالدىنى ئەلىشقا;

34-ماددا: پۇل بەسىش ۋە پۇلنىڭ قىممىتىنى قوغداش، چەت'ەل پۇللىرىنىڭ كۇرسىنى بەلگىلەشكە، ئۆلچەم بىرلىكلىرىنى بەكىتىشكە;

35-ماددا: ساختا پۇل ياسىغۇچىلارنى جازالاشقا;

36-ماددا: پوچتىخانا، دوختۇرخانا، مەكتەپلەرنى ئەچىش ۋە بىناكارلىق-قۇرۇلۇشلىرىنى ئەلىپ بەرىشقا;

37-ماددا: يازغۇچى ۋە سەن'ەتچىلەر، ئىلىم-پەن ساھەسىدىكىلەرگە قەلەم ھەققى بەرىش، ئۇلارنىڭ ئىجادىيەت ھوقۇقىنى قوغداش ۋە ئەركىن پائالىيەت قىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىشقا;

38-ماددا: ئالىي سوت مەھكىمىسى ۋە ئۇنىڭدىن تۆۋەن بولغان سوت مەھكىمىلىرىنى قۇرۇشقا;

39-ماددا: دۆلەت چەگرىسىدىكى ئەتكەسچىلىك، تاموجىنىدىكى كۆز بويامچىلىق ھادىسىلىرىنى ئەنىقلاش ۋە بۇلارغا مۇناسىۋەتلىك قانۇنلارغا خىلاپلىق قىلغۇچىلارنى جازالاشقا;

40-ماددا: سىرتقا ئۇرۇش ئەلان قىلىش، ۋەتەن'گە قىلىن'غان ياكى قىلىنىش ئەھتىمالى بولغان تاجاۋۇزچىلىقلارغا قارشى تۇرۇشقا;

41-ماددا: دۆلەت ئارمىيەسىنى تەشكىللەش، كۈچەيتىش ۋە ئۇنى باشقۇرۇشقا;

42-ماددا: دۆلەتنىڭ بىر پۈتۈنلىكىنى قوغداش، تۇپىلاڭنى تىنجىتىش، تاجاۋۇزنى توساش ئۈچۈن ئارمىيەنى ھەربىي ۋەزىپىگە سەپەرۋەر قىلىشقا;

ماددا: ئەسكەرلەرنى تەشكىللەش، قوراللاندۇرۇش، باشقۇرۇش، ئوفىتسېرلەرنى ۋەزىپىگە-43 تەيىنلەش، پارلامەنتنىڭ ھەربىي تۈزۈمگە بىنائەن ھەربىي تەلىم- تەربىيە ئېلىپ بېرىشقا;

ماددا: شەرقىي تۈركىستان پارلامەنتى شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى ھۆكۈمىتىنىڭ ۋە-44 ئۇنىڭ ھەرقايسى ئورگانلىرىنىڭ ياكى ھۆكۈمەت ئەربابلىرىنىڭ يۇقۇرىدا بايان قىلىنغان قانۇنلارنى ئىجرا قىلىشى ئۈچۈن زۆرۈر بولغان پۈتۈن قانۇنلارنى چىقىرىشقا ۋە قانۇنلاشتۇرۇشقا ھوقۇقلۇقتۇر. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، پارلامەنت “ۋەتەن’گە ئاسىيلىق قىلىش جىنايىتى” ھەققىدىكى قارارلارنى تەستىقلاش ھوقۇقىغا ئىگە.

ئونىنچى بۆلۈم: ۋەتەنداشلارنىڭ ھەقلىرى ۋە پارلامەنتنىڭ ھوقۇق چەكلىمىسى

ماددا: پارلامەنت شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ھوقۇقلىرىغا، قانۇن ئالدىدا باراۋەرلىكىگە، دىنى-45 ئەتىقادلىرىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ ئامما، ھەركىمنىڭ ئەتىقاد قىلغان دىنىغا ۋە ئەركىن ئىبادەت قىلىشىغا چەكلىمە قويىدىغان، چۈشەنچە ۋە سۆز ئەركىنلىكىنى، نەشرىيات ئەركىنلىكىنى چەكلەيدىغان، يىغىلىش ئەركىنلىكى بىلەن ھۆكۈمەتكە خالىغان مەۋزۇدا ئىلتىماس سۇنۇش ئەركىنلىكىنى چەكلەيدىغان، ۋەتەنداشلارنىڭ ئىمتىياز ۋە ئالاھىدىلىكىنى تۆۋەنلىتىدىغان ھېچقانداق قانۇن چىقارمايدۇ.

ماددا: شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتىنىڭ رۇخسىتى بىلەن خەلق قورال ساقلاش ۋە قورال ئېلىپ-46 يۈرۈش ئەركىنلىكىگە ئىگە.

ماددا: تاجاۋۇزچىلارغا ھەمكارلىشىپ ۋەتەننىڭ ئىشغال قىلىنىشىغا ۋاستىچىلىق قىلغان، -47 دۈشمەنلەرگە ياكى ۋەتەننى ئىشغال قىلغۇچىلارغا ئاشكارا ياكى يوشۇرۇن ياردەم بەرگەنلەر، جىنايىتىنىڭ ئېغىر-يېنىك’گىلىكىگە قاراپ سوتقا تارتىلىدۇ ۋە جازالىنىدۇ.

ماددا: يۇرداشلار ئىچىدە دۈشمىنىمىز خىتتايغا ئوخشاشلا شەرقى تۈركىستان سۇرگۈندىكى-48 ھوكۇمىتىنى ئېتىراپ قىلمىغانلار ۋە ھەرتۈرلۈك سۈيقەستلەر بىلەن ھوكۇمەتنى ۋەيران قىلىشقا ئۇرۇنىدىغانلار ياكى ئايىۋۇلدۇزلۇق كوك بايراق ئاستىدا ۋە مۇستەقىللىق شۇ’ارى ئاستىدا شەرقى تۈركىستان سۇرگۈندى ھوكۇمىتىنى دەستەكلىگەن قىياپەتكە كىرىۋېلىپ ئەمىلىيەتتە ھەرقەيل سۈيقەست بىلەن مەزكۇر سۇرگۈندىكى ھوكۇمەتنى يوقۇتۇشقا ئۇرۇنغانلار ياكى مەزكۇر ھوكۇمەتنىڭ ئاساسى قانۇنىنى ھالىغانچە ئوزگەرتىپ ساختا شەرقى تۈركىستان سۇرگۈندىكى ھوكۇمىتى بەرپا قىلىپ ھەلقنى قايمۇقتۇرۇش ۋەتەننىڭ مۇستەقىللىق مۇجادىلىسىگە بۇزغۇنچىلىق

قىلغان بۈيۈك جىنايەت بولۇپ ھېساپلىنىپ، بۇنداق بۇزغۇنچىلىق ھەركەتلەر ھۆكۈمىتىمىزنىڭ ۋەتەن ھائىنلىرىنى بىرتەرەپ قىلىش نىزامنامىللىرىنىڭ مەزمۇنىغا ئاساسەن بىرتەرەپ قىلىنىدۇ.

ماددا: گەرچە ھاياتىدا ھېچ بىر زامان خىتتايىنىڭ زىيانكەشلىكىگە ئۇچرىمىسىمۇ لىكىن-49 يۇرتىنىشىدا خىتتايلارنىڭ شەرقى تۈركىستان خەلقى ئۈستىدە ئەلىپبەرىۋاتقان قىرغىنچىلىقلىرىنى باھانا قىلىپ كورسۇتىپ سىياسى پانالىق ئەلىش يولى بىلەن دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا باياشات ياشاۋاتقانلار بولۇپمۇ بۇنىڭ ئىچىدە خىتتايلارغا يەقىندىن ھەمكارلىشىپ سۈرگۈندە ھۆكۈمەتنى يوقىتىشقا ئۇرۇنىۋاتقانلار ئۆزلىرى تۈرۈشلۇق دولەتتىن سۈرگۈندە ھۆكۈمەتنىڭ تەكلىۋى بىلەن خىتتايغا قايتۇرۇلۇپ بىرىلىدۇ.

ماددا: قانۇندا رۇخسەت قىلىن’غان ئەھۋالدىن باشقا مەيلى تەنچلىق دەۋرىدە بولسۇن ياكى-50 ئۇرۇش دەۋرىدە بولسۇن، ھەرقانداق ئەسكەر ياكى ساقچىنىڭ مۈلك ئىگىسىنىڭ ماقۇللۇغىنى ئالماي تۇرۇپ ۋە سوت مەھكىمىسىنىڭ قارارىنى كۆرسەتمەي تۇرۇپ ھەرقانداق كىشىنىڭ مۈلكىنى مۇسادىرە قىلىشى ياكى ئىشغال قىلىشى مەنئى قىلىنىدۇ.

ماددا: كىشىلەر يانلىرىنى، ئۆيلىرىنى، خەت-چەكلىرىنى، چوڭ-كىچىك بۇيۇملىرىنى ۋە ئۆزىنى-51 قانۇنسىز ئاختۇرۇش ۋە چەقلىشقا قارىتا قانۇنى قوغدۇنۇش ھوقۇقىغا ئىگەدۇر.

ماددا: ئۇرۇش يۈز بەرمىگەن، ھەربى ھالەت ئەلان قىلىنمىغان ياكى ئومۇمى خەلقنىڭ-52 بىخەتەرلىگى تەھدىتكە ئۇچرىمىغان ئەھۋاللاردا ھەچكىم سوت مەھكىمىسىنىڭ قارارىسىز تۇتقۇن قىلىنمايدۇ. ھەرقانداق كىشى ئوخشاش جىنايىتى ئۈچۈن ئىككى قەتىم جازالانمايدۇ. ھەچكىم قانۇنى جەريانلاردىن ئۆتمەي تۇرۇپ ئەركىنلىكىدىن، مال – مۈلكىدىن، ھاياتىدىن مەھرۇم قىلىنمايدۇ. ئادىل تۆلەم تۆلەنمەي تۇرۇپ ھەچكىمنىڭ خۇسۇسى مۈلكى مۇسادىرە قىلىنمايدۇ ياكى خەلققە تەقسىم قىلىپ بەرىلمەيدۇ.

ماددا: ھەرقانداق جىنايى دەلونى بىرتەرەپ قىلىشتا، جاۋاپكار بىتەرەپ بىر سوت ئالدىدا قانۇن-53 بويىچە سوتلىنىدۇ، گۇناھلىرى ۋە قارىلىنىش سەۋەپلىرىدىن خەۋەرلەندۈرۈلىدۇ، گۇۋاھچىلار بىلەن يۈزلەشتۈرىلىدۇ، ئۆز مەنپەئەتى ئۈچۈن شاھىد كۆرسىتىش ھوقۇقىغا ۋە ئۆزىنى ئاقلاش ئۈچۈن ئادۋۇكات تۇتۇش ھوقۇقىغا ئىگەدۇر.

ماددا: قارىلان’غۇچىنى قەبىھ ۋە غەيرى-نورمال ئۇسۇلدا جازالاشقا، ئۇنىڭدىن ئارتۇقچە-54 كاپالەت پۇلى ياكى جەرىمانە تەلەپ قىلىشقا يول قويۇلمايدۇ. گۇناھكار جىنايى ئىشلار قانۇنىدىكى جىنايىتىنىڭ ئەغىر-يەڭگىللىكىگە ئاساسەن جازالىنىدۇ.

55-ماددا: ۋەتەنداشلارنىڭ ئاساسى قانۇندا بەرىلگەن ھوقۇقلىرى ۋە بەھرىمەن بولۇشقا تەگىشلىك قانۇنلۇق ھوقۇقلىرى ئىنكار قىلىنمايدۇ.

56-ماددا: سوتتا جىنايەتچىگە بەرىلگەن جازادىن سىرت يەنە ئۇنى مالاي قىلىۋېلىش، قۇل قىلىۋېلىش، مەجبۇرى ئەمگەككە سېلىش ۋە ئىجتىما’ى ئورنىغا قاراپ كەمسىتىش مەن’ى قىلىنىدۇ. ھەربىر شەرقىي تۈركىستان ۋەتەنداشى قانۇن ئالدىدا باراۋەردۇر.

ئون بىرىنچى بۆلۈم: ھۆكۈمەتنىڭ ھوقۇق چەكلىمىسى

57-ماددا: ھۆكۈمەتنىڭ قانۇندا كۆرسىتىلگەن دا’ىرىدىن سىرت پۇل سەرپ قىلىشىغا رۇخسەت قىلىنمايدۇ. ئەمما دۆلەتنى تونۇتۇش ۋە ئۇنىڭ بىخەتەرلىكىنى ساقلاش ئۈچۈن باش مىنىستىر پارلامەنتنىڭ قوشۇلىشىدىن ئۆتكۈزۈپ مۇۋاپىق مىقداردىكى مەبلەغنى ساقلاش، خىراجەت قىلىش ھوقۇقىغا ئىگە. پارلامەنت دۆلەتنىڭ بىر يىللىق خامچوت ۋە راسخوت پىلانىنى كۆزدىن كۆچۈرۈپ تەستىقلايدۇ، مۇناسىۋەتلىك مىنىستىرلاردىن ھەر يىلى راسخوتلارنىڭ چىقىم قىلىنىش ئەھۋالىدىن تەپتىش ھەي’ىتى ئارقىلىق ھېساب ئالىدۇ. تەپتىش ھەي’ىتى پارلامەنت تەرىپىدىن ئاۋازغا قويۇپ سايلاپ چىقىلىدۇ، ھەي’ەتلەر 3، 5، 7، 9،...كىشىدىن تەشكىل تاپىدۇ.

58-ماددا: شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتى ھېچكىمگە ئالاھىدە ئىمتىيازلىق مەنسەپنى ھەدىيە قىلمايدۇ. ھۆكۈمەتتە ۋەزىپە ئۆتىگۈچى شەخس ياكى مىللەت ۋەكىلى پارلامەنتنىڭ رۇخسىتىسىز دۆلەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى ھەچكىمدىن ھوكۇمەت نامىغا ھەدىيە ياكى مەنسەپ قوبۇل قىلمايدۇ.

ئون ئىككىنچى بۆلۈم: ئەدلىيە

59-ماددا: شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتىنىڭ ئەدلىيە سېستىمىسى پارلامەنت تەرىپىدىن ئالاھىدە چىقىرىلغان قانۇن’غا ئاساسەن قۇرۇلغان ئالى سوت مەھكىمىسى ۋە تۆۋەن دەرىجىلىك ياكى يەرلىك سوت مەھكىمىلىرى ئارقىلىق پائالىيەت قىلىدۇ. سوتچىلار، ئادۋوكاتلار، ۋە تەپتىشلەر ئەدلىيە مىنىستىرى تەرىپىدىن ئالى مەكتەپنىڭ قانۇن فاكولتەتلىرىنى پۈتتۈرگەن، خىزمەت تارىخى پاك، خەلق ئىچىدە ئابرويلۇق قانۇنشۇناسلار ئىچىدىن تەيىنلىنىدۇ. سوتچىلار ۋە تەپتىشلەر بىتەرەپ تۇرۇپ ۋەزىپىلىرىنى ئادىللىق بىلەن بەجىرىدۇ.

60-ماددا: سوتلان’غانلار تۆۋەن دەرىجىلىك ياكى يەرلىك سوت مەھكىمىلىرىنىڭ چىقارغان قارارى ۋە ھۆكۈمنامىلىرى ھەققىدىكى نارازىلىق ئەرزلىرىنى ئالى سوت مەھكىمىسىگە سۇنۇش ھوقۇقىغا ئىگە.

61-ماددا: شەرقىي تۈركىستان ئەدلىيە سەستىمىسى ئاساسىي قانۇندا بەلگىلەن’گەن بارلىق قانۇنلارنى بىتەرەپ ئىجرا قىلىدۇ، خەلق’ارا كەلىشىملەردە شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى تەرەپتە تۇرۇپ خەلق’ارا قانۇنلارنى كۆزدە تۇتقان ئاساستا ئىش بەجىرىدۇ

62-ماددا: بارلىق جىنايى ئىشلار دەلىللىرى تەپتىشنىڭ قانۇنى شىكايەتنامىسىگە ئاساسەن بىتەرەپ سوتتا تاپشۇرىلىدۇ

63-ماددا: دۆلەت ئىچىدە شەرقىي تۈركىستان دۆلىتىگە قارشى ئۇرۇش ئېلان قىلىش، دۆلەت دۈشمەنلىرىنىڭ ياكى دۆلەتنى ئىشغال قىلغۇچىلارنىڭ ئىرادىسى بويىچە ئۇلارغا ياردەم قىلىش، ئۇلارغا قولايلىق يارىتىپ بېرىش “ۋەتەن’گە ئاسىيلىق قىلىش جىنايىتى” بولۇپ ھېساپلىنىدۇ

ئون ئۈچىنچى بۆلۈم: ئاساسىي قانۇن’غا تۈزىتىش كىرگۈزۈش

64-ماددا: مەزكۇر پارلامەنت ھەرقانداق ۋاقىتتا پارلامەنتنىڭ ئۈچتەن ئىككى ئاۋازى بىلەن ئاساسىي قانۇننىڭ ماددىلىرىغا تۈزىتىش كىرگۈزسە بولىدۇ ئامما، ئاساسىي قانۇننىڭ دەسلەپكى 1-، 2-، 3-، 4-، 5- ۋە 6-ماددىلىرىغا تۈزىتىش كىرگۈزۈشكە ۋە تۈزىتىش كىرگۈزۈش ھەققىدە تەكلىپ بېرىش مەنئى قىلىنىدۇ تۈزىتىش كىرگۈزۈلگەن ماددىلار ئاساسىي قانۇننىڭ قوشۇمچە قىسمىدا ئەنىق كۆرسىتىلىدۇ

65-ماددا: بۇ ئاساسىي قانۇننىڭ دەسلاپقى 6 ماددىسىغا ئاساسەن تۈزۈلگەن شەرقىي تۈركىستاننىڭ قانۇنلىرى، شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى تېررىتورىيىسىدە ۋە شەرقىي تۈركىستانلىقلار ياشايدىغان دۇنيانىڭ ھەرقانداق جايىدا مۇقەددەستۇر

66-ماددا: سۈرگۈندىكى شەرقىي تۈركىستان پارلامەنتىنىڭ ئەزالىرى ھەر تۆرت يىلدا بىر قەتىم 11-ئاينىڭ دەسلەپكى ھەپتىسىدە ئەلىپ بېرىلىدۇ 11-ئاينىڭ 12-كۈنى يەڭى پارلامەنت ئەڭ پەشقەدەم پارلامەنت ئەزاسىنىڭ رىياسەتچىلىكىدە قەسەم بىلەن ۋەزىپە تاپشۇرۇپ ئالىدۇ قەسەم مۇراسىمىدىن كەيىن پارلامەنت ئاساسىي قانۇننىڭ 12-ماددىغا ئاساسەن پائالىيەتلىرىنى ئەلىپ بارىدۇ

67-ماددا: 2004-يىلى 9-ئاينىڭ 14-كۈنى ئاۋازغا قويۇش ئارقىلىق سايلان’غان پارلامەنت ئەزالىرى ۋە مىنىستىرلار تۆرت يىل كەيىنكى سايلامغىچە ۋەزىپىسىدە قالىدۇ

ئون تۆرتىنچى بۆلۈم: ئالى سوت مەھكىمىسى

ماددا: ئالى سوت مەھكىمىسى-شەرقىي تۈركىستان پارلامەنتى تەرىپىدىن چىقىرىلغان قانۇن’غا-68 ئاساسەن قۇرۇلغان بولۇپ، ئۇ ئاساسى قانۇننىڭ، قانۇن ھۆكمى بويىچە چىقىرىلغان قارارلارنىڭ ۋە شەرقىي تۈركىستان پارلامەنتى نىزامنامىلىرىنىڭ شەكىل ھەم ماھىيەت جەھەتتىن ئاساسى قانۇن’غا ئۇيغۇن بولغان ياكى بولمىغانلىقى ھەققىدە نازارەت ئەلىپ بارىدۇ. ئالى سوت مەھكىمىسى 9 كىشىلىك بىر ھەيئەتتىن تەشكىل تاپىدۇ. ئالى سوتنىڭ باشلىغىنى باش مىنىستەر تەيىن قىلىدۇ. مەزكۇر 9 ھەيئەت ئازالىرى ھەر 4 يىلدا بىر قىتىم پارلامەنت ئەزالىرى تەرىپىدىن سايلىنىدۇ.

ماددا: ئاساسى قانۇن سوت مەھكىمىسى جۇمھۇرىيەت باش سوتچىسىنىڭ شىكايىتى ۋە-69 پارلامەنتنىڭ قارارى بىلەن دۆلەتنىڭ مىللىي مەنپە’ەتىنى ئەغىر زىيان’غا ئۇچراتقان دۆلەت رە’ىسى، باش مىنىستىر ۋە مىنىستىرلارنى ئاساسى قانۇن سوت مەھكىمىسىنىڭ بىر تەرەپ قىلىشىغا تاپشۇرىدۇ. ئاساسى قانۇن سوت مەھكىمىسى چىقارغان قارار كەسكىن بولۇپ، ئۇنىڭ’غا ئەتىراز بىلدۈرۈشكە بولمايدۇ.

ماددا: 14 بۆلۈم 70 ماددىدىن تەشكىل تاپقان ئىشبۇ ئاساسى قانۇن "شەرقى تۈركىستان-70 مۇستەقىللىق ھەرىكىتىنىڭ" دۇنيا جامائەتچىلىكى ئالدىدا، بولۇپمۇ ئۇنىڭ ئامرىكا ھوكۇمىتى ۋە خەلقى ئالدىدا تونۇلۇپ بۈگۈنكى ھالىغا كىلىشىدە ئاچقۇچلۇق رول ئوينىماقتا بولغان ۋاشىڭتۇندا تۇرۇشلۇق شەرقى تۈركىستان مىللى ئازاتلىق مەركىزىنىڭ ۋە شۇنىڭ بىلەن بىرگە بۇ قىتىم يانا ۋاشىڭتۇندا ھۇجۇتقا كەلگەن مەزكۇر سۈرگۈندە ھوكۇمىتىنىڭ قۇرغۇچىسى بولغان، ئامرىكا ىرگىنىيە ئىشتاتىدا ئولتۇرۇشلۇق ئانۋار يۇسۇف تۇرانى تەرىپىدىن تەييارلىنىپv قوشمىشتاتلىرىنىڭ يەزىپ چىقىلغان بولۇپ، مەزكۇر ئاساسى قانۇن 2004-يىلى 11-اينىڭ 20-كۈنىدىن 22-كۈنىگە قەدەر ۋاشىن’گىتوندا چاقىرىلغان قۇرۇلتايدا پارلامەنت ئەزالىرىنىڭ ئومۇمى يۈزلۈك بىردەك ماقۇللىغىدىن ئوتتۇشى بىلەن ۋاشىنگەتوندىكى "ناتىونال پرەسىس چلۇب (مىللى ئاھبارات قۇلۇپ) پىدا 11-اينىڭ 22-كۈنى دۇنياغا ئىلان قىلىندى. بۇ ئاساسى قانۇننىڭ ئۇيغۇرچە نۇسخىسى ئاساس قىلىنىدۇ.

ئالاھىدە ئىزاھات:

ئانۋار يۇسۇف تۇرانى ئىشبۇ ئاساسى قانۇننىڭ يەزىلىپ پارلىمەنتىنىڭ ماقۇللىغىدىن ئوتكىچە بولغان مۇددەت ئىچىدە ئۇنى (انۋار يۇسۇف تۇرانىنى) يۈرەكتىن دەستەكلەپ ئايلارچە كىچە-كۈندۈز ئۇنىڭ بىلەن ھەمكارلاشقان مەزكۇر سۈرگۈندە ھوكۇمەتىنىڭ دەسلاپقى تەشەببۇسكارى ئامرىكىلىق (امرىكادا كامۇنىست ھىتتاي ھوكۇمۇرانلىغىغا قارشى لوبىچىلىك بىلەن شۇغۇللىنىدىغان "چىنا ئە-

لوبي" تەشكىلاتىنىڭ قۇرغۇچىسى ۋە شەرقى تۇركىستان مىللى ئازاتلىق مەركىزىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى) دىج مىچگۇىرە ئەپەندىگە، شۇنداقلا مەزكۇر ئاساسى قانۇنىنىڭ ھازىرلىنىشى جەريانىدا داۋاملىق ئانۋار يۇسۇف تۇرانىگە يار-يۆلەكتە بولۇپ كەلگەن، بولۇپمۇ شەرقى تۇركىستان داۋاسىنىڭ ياپۇن ھەلقىگە تونۇلىشىدا بۈيۈك ھىزمەت كورسەتكەن، ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئىشبۇ ئاسىسى قانۇنىنىڭ ئەڭلىزچىدىن باشقا ئۇيغۇرچە، تۇركچە، ھىنتايچە، ۋە ياپۇنچە نۇسقىللىرىنى ئۇيغۇرچىدىن تەرجىمە قىلىپ نەشىرگە ھازىرلىغان ۋە بىرقانچى يىلدىنبىرى تۇركىيەنىڭ ئىستانبۇل شەھەرىدە قاچقۇنلۇق ھاياتىدا ياشاۋاتقان ۋەتەن ۋە مىللەت پەرۋەر قىرىندىشىمىز ئەركىن ئەزىز قارىھاگھا چىن يۇرەكتىن مىننەتدارلىق بىلدۇرىدۇ